

2. Чернишов Д. Про деякі проблеми реформування сфери виконання покарань. *Дзеркало тижня*. 2017. № 32. С. 3.

3. Куценко С.І. Перспективи розвитку національної політики у сфері виконання покарань, в контексті реформування системи органів юстиції України. *Актуальні проблеми захисту прав людини, яка перебуває в конфлікті із законом, крізь призму правових реформ*: зб. Матеріалів VI Міжнар. наук.-прак. Конф. (Київ, 25 жовтня 2018 р.). Київ: Ін-т крим.-викон. служби, ФОП Кандиба Т.П., 2019. С. 126–129.

4. Оперативно-службова та виробничо-господарська діяльність органів і установ виконання покарань України у 1999 році: Інформ. бюл. Київ: ДДУ ПВП, 2000. № 4. 84 с.

5. Про стан правопорядку, ізоляції та нагляду, діяльність підрозділів охорони, пожежної безпеки та воєнізованих формувань Державної кримінально-виконавчої служби України у 2016 році: Інформаційний бюлетень. Київ: Департамент ДКВС Міністерства юстиції України, 2017. 34 с.

Зеленяк П. А.,

викладач кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ,
доктор філософії права

ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ДИТИНИ В УКРАЇНІ

Комплексне розв'язання проблеми забезпечення права дитини на життя і здоров'я в Україні можливе не тільки при ефективній реалізації державної політики у досліджуваній сфері, але й при аналізі та подальшому використанні зарубіжного досвіду щодо розроблення заходів правового регулювання заходів запобігання кримінальним правопорушенням, що посягають на життя і здоров'я дитини. На сьогодні в Україні діє розгалужена система нормативно-правових актів, які безпосередньо закріплюють юридичний механізм забезпечення, охорони та захисту прав дитини в Україні. Слід зазначити, що вказаний механізм загалом відповідає міжнародним стандартам у сфері захисту прав дитини, що закріплені у відповідних конвенціях. Однак бурхливий розвиток суспільних відносин, світовий процес глобалізації, що дедалі активніше проявляє себе в усіх найважливіших сферах людського буття, а також прискорений розвиток технологічних інновацій, актуалізують необхідність перегляду окремих положень чинного законодавства у сфері забезпечення прав дитини [1].

У сучасних умовах особливим завданням органів державної влади є розроблення та реалізація системи забезпечення безпеки громадян та усунення причин та умов кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я дитини. Кризова ситуація, що склалася в державі, на жаль, сприяє вчиненню таких дій. Таким чином, запобігання злочинам – це

різноманітна, багатоаспектна, різнорівнева, регламентована нормами права діяльність державних органів, громадських організацій та окремих громадян, що спрямована на недопущення вчинення кримінальних правопорушень, зокрема їх усунення, послаблення або нейтралізація, недопущення або мінімізація їх наслідків, а також здійснення корегуючого впливу на осіб з протиправною поведінкою.

Реалізація запобігання як системи заходів, що має як безпосередній, так і опосередкований характер, є необхідною умовою державної політики [2, с. 240]. Об'єктивно існуюча потреба суспільства в запобіганні кримінальним правопорушенням детермінує характер та зміст засобів її задоволення. З одного боку, вона повинна співвідноситися з рівнем соціального, економічного, політичного і духовного розвитку суспільства, а з іншого, – відображати специфіку факторів, в усуненні яких зацікавлено суспільство. Особливість досліджуваних явищ, а саме – кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я дитини, виражаються в їх соціальній обумовленості та сприяє можливості вибору засобів впливу на їх недопущення, усунення причин та умов правопорушень. І тому сьогодні держава та суспільство, усвідомивши необхідність відтворення системи запобіжної діяльності з урахуванням сучасних реалій, намагаються застосувати заходи, спрямовані на усунення причин та умов кримінальної протиправності та недопущення вчинення кримінальних правопорушень.

В основі загальносоціального запобігання лежить вплив на несприятливі економічні фактори, соціальну та політичну стабілізацію суспільства, реалізації заходів з укріплення морально-психологічних відносин в суспільстві. Загальносоціальне запобігання кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я дитини повинно бути спрямовано на вдосконалення всіх суспільних відносин з урахуванням соціальної незахищеності дитини. Воно повинно охоплювати процеси, що мають довгостроковий, позитивний та масштабний характер, всі види соціальної практики в економічній, правовій, соціальній, організаційно-управлінській, морально-етичній, соціокультурній та інших сферах життєдіяльності суспільства. Найбільш важливим з них є: 1) розвиток законодавства, усунення його недоліків та протиріч; 2) загальне оздоровлення суспільних відносин із мінімізацією конфліктів та забезпечення їх вирішення в межах закону; 3) забезпечення умов для гідного життя та вільного розвитку особистості, зниження соціальної нерівності, підтримки слабозахисених верств населення, підвищення доступності та ефективності соціальної допомоги держави; 4) формування моральних основ суспільства, що спрямовані на захист життя та здоров'я людини, а особливо дітей, формування правосвідомості та правової культури населення; 5) розроблення та реалізація ефективної державної політики у сфері безпеки життя та здоров'я дитини; 6) створення системи громадського контролю, що включає в себе участь державних та громадських організацій, що здійснюють допомогу під час вирішення суспільних конфліктів.

При вирішенні цих завдань можливим є планомірний опосередкований вплив на протиправну поведінку, починаючи з формування мотиву такої поведінки, на вибір цілей та засобів при вчиненні будь-якого вчинку.

На загальносоціальному рівні важливе значення мають правові заходи, застосування яких сприяє підвищенню ефективності запобігання кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я дитини. Необхідно зазначити, що оновлення законодавчо-нормативної бази та реалізація заходів на її виконання свідчить про готовність України до впровадження успішних підходів зі світової практики захисту прав дітей, які базуються на забезпеченні прав та інтересів дитини, спрямовуються на підтримку сім'ї, створення умов для виховання й розвитку дітей у сім'ї або середовищі, максимально наближеному до безпечного.

На наш погляд, в основі загальносоціального запобігання повинна бути покладена система заходів, що забезпечує «безпеку дитини», яка складається з комплексу заходів, які реалізуються органами державної влади і спрямовані на протидію посяганням проти життя та здоров'я дитини: 1) правове забезпечення безпеки формування, становлення та розвитку дитини; 2) виявлення та нейтралізація посягання на життя та здоров'я дитини; 3) індикатори оцінки складних життєвих обставинах, в яких опинилась дитина; 4) визначення вимог у сфері безпеки життя та здоров'я дитини; 5) науково-обґрунтована система заходів безпеки життя та здоров'я дитини; 6) навчання та перепідготовка спеціально-уповноважених суб'єктів, на яких покладено реалізація заходів захисту життя та здоров'я дитини; 8) аналіз застосованих заходів безпеки та визначення їх ефективності, з врахуванням якого в подальшому вони будуть застосовуватися.

Із заходами загальносоціального запобігання тісно пов'язано спеціальне запобігання кримінальним правопорушенням, під яким розуміють соціальний процес, основою якого є застосування спеціальних методів і прийомів, знань та навичок регулювання соціальних відносин винятково з метою усунення тих їх негативних моментів, які можуть викликати вчинення кримінальних правопорушень. На основі проведеного вивчення стану кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я дитини пропонуємо: 1) моніторинг забезпечення безпеки дитини на території обслуговування; 2) виявлення та нейтралізація загрози життю та здоров'ю дітей; 3) надання дитині необхідної медичної, психологічної, правової допомоги; 4) формування бази даних кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я дитини; 5) виявлення, нагляд, контроль за особами, поведінка яких потенційно небезпечна життю та здоров'ю дитини; 6) розробка та застосування заходів віктимологічної профілактики щодо потенційних «потерпілих», які своєю поведінкою провокують агресивну поведінку правопорушника; 7) розробка корекційно-профілактичних, психолого-медичної програм для дітей, які потребують допомоги; 8) застосування заходів медичного характеру щодо осіб, що мають психічні захворювання.

На основі вивчення стану, структури та динаміки кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я дитини запропоновано заходи індивідуального запобігання досліджуванним правопорушенням: 1) фіксація кримінального правопорушення проти життя та здоров'я дитини; 2) аналіз мотивації такої поведінки; 3) застосування запобіжних заходів різними суб'єктами у сфері забезпечення безпеки життя та здоров'я дитини; 4) виявлення, нагляд та лікування осіб, що можуть завдати шкоду собі та оточуючим; 5) застосування профілактичних заходів.

Важливе значення мають заходи індивідуального віктимологічного запобігання, які повинні здійснюватися на основі виявлення потенційних потерпілих (від ситуації, коли, виявляючи та аналізуючи обстановку, виходять на конкретно потенційно уражених у цій ситуації осіб; від правопорушника, коли шляхом вивчення його зв'язків або типової поведінки, визначається коло можливих потенційних потерпілих від його дій; від потерпілого, коли «вихід» на конкретну особу виявляє притаманні їй підвищені віктимні якості [3]). Заходи індивідуального віктимологічного запобігання повинні здійснюватися державними органами, громадськими організаціями, посадовими особами, громадянами у формі профілактичних бесід, інформування про те, як не стати жертвою кримінального правопорушення, розповсюдження методичних матеріалів щодо правового захисту життя та здоров'я дитини; утворення пунктів, в яких буде надана професійна допомога. Це: групові, індивідуальні заходи консультативної допомоги на основі аналізу та прогнозування поведінки дитини.

На жаль, сьогодні запропоновані заходи не можуть вирішити всіх проблем, але разом із заходами традиційної профілактики можна суттєво підвищити рівень запобігання кримінальній протиправності, створюючи можливість для застосування комплексних заходів, підвищуючи їх ефективність.

Список використаних джерел

1. Лабенська Л.Л., Савич В.О. Права дитини: сучасний стан забезпечення та реалізації в Україні: *Право України*. 2018. № 1. С. 118–122. URL: http://pravoisusilstvo.org.ua/archive/2018/1_2018/part_1/23.pdf.
2. Головкін Б. М. Кримінологічні засоби забезпечення безпеки від корисливої насильницької злочинності та її прояви. *Право України*. 2011. Вип. 11. С. 238–242 URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2015_15\(2\)_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2015_15(2)_27).
3. Zelenyak P. A. Characteristics of Persons Committing Violent Crimes against Children. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 4 (109). С. 325–335.